

The article reveals psychological and pedagogical peculiarities of the process of music performing interpretation as synthesis of musical education and artistic creativity. It presents peculiarities of music performing according to the author's technique of future music teachers' musical-performing thinking development. It examines the content and the components of the structure of artistic and pedagogical interpretation of a musical composition.

Key words: *performing interpretation, methods of artistic synthesis — professional music education, artistic and pedagogical interpretation of musical composition, individuality.*

УДК 37.013:78.082.4

Гмиріна С.В.,

*старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу,
аспірантка Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ПРОБЛЕМА СЦЕНІЧНОГО ХВИЛЮВАННЯ ЕСТРАДНОГО ВИКОНАВЦЯ ПІД ЧАС КОНЦЕРТНОГО ВИСТУПУ

У статті розкрито проблему сценічного хвилювання під час концертного виступу та розглянуто причини, внаслідок яких вона виникає. Автор докладно розглядає два види хвилювання: хвилювання-підйом та хвилювання-паніку.

Ключові слова: *хвилювання, концертний виступ, відповідальність, психологічна підготовка, хвилювання-підйом, хвилювання-паніка, причини хвилювання.*

Постановка проблеми. Однією з найважливіших складових роботи співака є його концертна діяльність. У творчому житті естрадного співака концертний виступ є визначною подією. Яким би не був за формою виступ (екзамен у кінці семестру, змагання у конкурсі серед солістів-вокалістів, участь у концерті, сольний концерт), він є підбиттям підсумків копіткої та творчої роботи співака. Концертний виступ як демонстрація сукупності вокально-технічних навичок, музичного мислення, вирішення творчих завдань та загальної музичної культури є дуже важливим у процесі фахового навчання соліста-виконавця та його творчого становлення як професіонала.

З перших днів навчання педагог готує студентів до того, що концертний виступ має бути святом, під час якого виконавець має одержати задоволення від виконання програми. Але те, що концерт не тільки свято, але й велика відповідальність перед слухачем, викладачем, концертмейстером іноді викликає хвилювання у студента під час концертного виступу. Почуття відповідальності виконавця за свій виступ є основою в синдромі сценічного хвилювання.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблема сценічно-виконавського хвилювання розглядалась багатьма великими педагогами та виконавцями (К. Станіславський, Г. Нейгауз, А. Гольденвейзер, А. Боренбойм, А. Алексеев, І. Гофман, Г. Коган, Б. Струве, М. Римський-Корсаков та інші). Але поки існуватимуть виступи перед публікою, тема сценічного хвилювання буде актуальною.

Мета і завдання статті — розкрити значення психологічної підготовки та вирішення проблеми сценічного хвилювання під час концертного виступу у професійній підготовці студентів-вокалістів.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні популяризація естрадного мистецтва, розвиток засобів масової інформації та комунікації, які активно транслюють популярну естрадну музику, досягла піку. Це зумовило великий інтерес молоді до вокальної естради. Але не усі юні обдарування, які бачать себе на великій сцені, мають музичну підготовку у музичній школі або музичному училищі. Часто до ВНЗ на вокальні відділення вступають абітурієнти без початкової музичної освіти та без досвіду концертних виступів. Цей факт тягне за собою виникнення проблеми сценічного хвилювання

під час концертного виступу. Тому під час підготовки вокаліста до концертного виступу ведеться активна робота над співочим диханням, постановкою голосу, артикуляцією, звуковеденням, дикцією, точним інтонуванням, ритмом, відчуттям резонаторів, фразуванням. Разом з тим викладачу потрібно враховувати темперамент, характер студента, вміння, навички, особливості та методи засвоєння музичного матеріалу, час, витрачений на вивчення творів. У зв'язку із цим психологічній підготовці студента-виконавця до концертного виступу постійно приділяють увагу як викладач з вокалу, так і сам студент.

В. Григор'єв у своїй книзі «Исполнитель и эстрада» пише: «концертное выступление становится “лакмусовой бумажкой” для исполнителя, ибо здесь впервые он обязан подняться над обычным уровнем ремесленного искусства — стать истинным художником, открывающим слушателям путь в Творчество, в определенной мере быть сверхчеловеком, который обладает особыми способностями и возможностями, только и представляющими интерес на эстраде» [2, 12].

Багато хто з великих і досвідчених музикантів відчував колосальне хвилювання перед концертним виступом або під час нього, яке позначалося на якості їх сценічної гри. К. Станіславський у своїй праці «Работа актера над собой» говорить про психологічний стан та хвилювання артиста під час концертного виступу: «Когда человек — артист выходит на сцену перед тысячной толпой, то он от испуга, застенчивости, ответственности, трудностей теряет самообладание. В эти минуты он не может по-человечески говорить, смотреть, слушать, мыслить, хотеть, чувствовать» [3, 95].

Майже кожен концертний виконавець перед виходом на сцену, а також під час публічного виконання музичного твору відчуває різні емоційні стани, які виражаються у так званому естрадному, або сценічному хвилюванні. Сценічне хвилювання може виявлятися в різних формах. П.М. Якобсон виділяє два види такого хвилювання: хвилювання-підйом та хвилювання-паніку.

Хвилювання-підйом характеризується емоційною бадьорістю, душевним підйомом, яскравістю виконання, припливом сил і позитивної енергії, що сприяє налагодженню контакту музиканта зі слухачем і позитивному враженню від самого виконання. Хвилювання-паніка витрачає колосальну кількість енергії на її придушення,

негативно впливає на якість виконуваного твору, що може виразитися у втраті фарб музики, темпу, звукових нюансів, відмові різних видів пам'яті та надалі призвести до невпевненості у собі, розвитку різних фобій, боязні сцени. Хвилювання-паніка позбавляє вокаліста контролю відчуттів, що виникають у процесі співу та належного функціонування голосового апарату: втрачається контроль над співочим диханням, порушується процес вокального вдиху і видиху, дихання стає поверхневим, втрачається опора, через це страждає вокальне інтонування, звуковедення та фразування, не кажучи вже про все інше.

Уникнути подібної ситуації можна, якщо студент-вокаліст перед концертним виступом постійно уявлятиме собі те, як повинен звучати його музичний твір з точки зору чистоти інтонування, атаки звуку, характеру, динаміки, манери виконання. У своєму класі з вокалу я постійно практикую роботу зі студентом в присутності інших. Такий метод дає можливість студентам-вокалістам відчувати свій емоційний стан і пережити один з видів сценічного хвилювання. Потім з кожним зі студентів обговорюємо причини та наслідки їхнього емоційного стану до, під час і після публічного виступу, характер хвилювання, індивідуально визначаємо шляхи вирішення проблем, які виникли.

Розглянемо причини, внаслідок яких у виконавця виникають проблеми під час концертного виступу. Страх або хвилювання перед концертним виступом викликають такі причини, як: боязнь забути текст або форму музичного твору під час виступу, недостатнє опрацювання складних вокально-технічних моментів, незвична обстановка, інша звукопідсилювальна техніка та акустичні умови, невірно підібраний репертуар, невпевненість у своїх силах, недостатня кількість часу на підготовку.

Боязнь забути текст музичного твору під час концертного виконання виникає у тих студентів, які недостатньо часу витратили на його вивчення, або нотний та літературний тексти ще не дуже добре закріпилися в пам'яті виконавця і на їх остаточне засвоєння потрібен час. Студентам-вокалістам для вивчення концертної програми необхідно, крім фортепіано, користуватися плеєром з навушниками, щоб мати можливість у будь-який час слухати та вчити напам'ять твори з будь-якого місця. Також відтворення твору в пам'яті виконавця, як цілком, так і різних за складністю

фрагментів, є одним з найбільш вірних прийомів, за допомогою яких можна перевірити, чи добре вивчений нотний та літературний тексти музичного твору. Якщо вокаліст по пам'яті відтворює нотний текст у себе в голові або проспівує голосом, то хвилювання з приводу можливості забути текст під час виступу не буде.

Наступним приводом для хвилювання є недостатнє опрацювання складних вокально-технічних моментів музичного твору. Досвідчений співак може швидко і майже непомітно для слухача виправити технічну помилку, чого не скажеш про співака-початківця, технічна помилка якого може призвести до зупинки і втрати можливості продовжити виконання. Кажучи про наявність вокально-технічних труднощів у творах, слід згадати про правильність добору вокального репертуару для концертного виконання. На концерт слід виносити твори, які вокаліст вже переріс в технічному плані. Інакше є небезпека того, що вокаліст через хвилювання не упорається з вокально-технічними труднощами. Щоб уникнути помилок і провалів, слід виявити всі технічно складні місця і займатися їх постійним опрацюванням, придумувати різні вправи на основі виявлених технічно складних місць, співати ці місця у повільному темпі на різні штрихи, поза темпоритмом, співати і грати на фортепіано одночасно і поступово удосконалювати виконання до бездоганного. Сучасна техніка та комп'ютерні програми дають змогу зробити зручну тональність, темп пісні повільним для постійного прослуховування та вирішення технічних проблем.

Ще одна з причин концертного хвилювання — це незвична або некомфортна обстановка для виконавця. Н. Голубовська у книзі «О музыкальном исполнительстве» пропонує: «Упражняйся в изменениях условий своей игры. Играй на разных роялях, разным людям, в разных помещениях, в разное время дня» [1, 45–46]. Студентам-співакам рекомендовано виконувати вивчену програму в присутності своїх колег по класу, співати своїм рідним і близьким, знайомим, друзям у різних приміщеннях. Важливо, якщо підготовка до виступу або репетиція буде проходити в залі, де безпосередньо відбудеться концертний виступ. Естрадним співакам необхідно змінити звичну акустичну обстановку класу на нові слухові відчуття концертного залу, звикнути до нового звуку та знайти творчий контакт зі звукорежисером. Беручи участь у вокальних конкурсах, співак не має можливості звикнути до нових умов концертної зали,

тому що час, відведений на sound-check, становить лише декілька хвилин. Викладач повинен готувати студента заздалегідь до того, що виконання програми може відбуватися у некомфортних умовах і це не повинно впливати на якість вивченого матеріалу. «Некомфортні умови» бажано створювати і у класі вокалу: відсутність балансу звуку між голосом та фонограмою, звук мікрофону без ефектів, відсутність динамічного балансу, відсутність моніторної лінії тощо.

Однією з найважливіших причин концертного хвилювання є невпевненість у собі, своїх силах. Плідна й копітка робота над вищевказаними причинами (відмінне знання тексту музичного твору, систематичне опрацювання його технічного боку, виконання в умовах, наближених до реального концертного виконання) допоможе здолати цю проблему, і сам цей факт відіграватиме вирішальне значення при формуванні впевненості у собі.

Висновки. Отже, вирішення проблеми сценічного хвилювання (боязнь забути текст, форму музичного твору, недостатнє опрацювання складних вокально-технічних моментів, незвична обстановка, інша звукопідсилювальна техніка та акустичні умови, невірно дібраний репертуар, невпевненість у своїх силах, недостатня кількість часу на підготовку) під час концертного виступу є дуже важливою в процесі фахового навчання соліста-вокаліста та його творчого становлення як професіонала. Робота над собою та над подоланням цієї проблеми може тривати протягом усього періоду навчання вокаліста у навчальному закладі і загалом творчого життя артиста-вокаліста.

ДЖЕРЕЛА

1. Голубовская Н. О музыкальном исполнительстве / Н. Голубовская. — Л. : Музыка, 1985. — С. 143.
2. Григорьев В.Ю. Исполнитель и эстрада / В.Ю. Григорьев. — М.-Магнитогорск, 1998. — С. 156.
3. Станиславский К.С. Работа актера над собой / К.С. Станиславский. — Т. 2-4. — М., 1954. — С. 313.
4. Якобсон П.М. Психология сценических чувств актера / П.М. Якобсон. — М. : Художественная литература, 1936. — С. 212.

В статье раскрыта проблема сценического волнения во время концертного выступления и рассмотрены причины, по которым она возникает. Автор подробно рассматривает два вида волнения: волнение-подъем и волнение-панику.

Ключевые слова: волнение, концертное выступление, ответственность, психологическая подготовка, волнение-подъем, волнение-паника, причины волнения.

The article reveals the problem of scenic emotional excitement during concert performances and examines the reasons of its appearance. The topic covers two types of anxiety: excitement growth and anxiety-panic.

Key words: excitement, live performance, responsibility, mental preparation, excitement growth, anxiety-panic, reasons of excitement.

УДК 543:78.31

Грозан С.В.,

*докторант Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка,
кандидат педагогічних наук*

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ
КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ
У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті здійснено аналіз теоретичних основ формування дослідницької компетентності майбутніх учителів; дано визначення науково-дослідницької компетентності майбутніх учителів.